# ՄԱՍԵԱՑ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՑԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մէն մեկ համար ուր այս լրագրի մուտքն արգիլուած չէ, ամբողջ 20րդ հրեանի (9040գ ոստ.—905 յունիս) բաժնորդագինն է 20 Ֆր. կանխիկ կարելի է նաև բաժնորդագրուիլ քանի ամսի համար որ ուզուի, ամէն մէկ ամսականը 2 Ֆր. հաշուելով և 1905 յունիս ամսէն անդին չանգիլու պայմանով։

Նամակ և ծրարապէտք է ղրկել հեռաձայլ հասցէով. M. PORTOUKALIAN, Rédacteur du journal *Arménia*. MARSEILLE (France)։

Ի ՏԱՐԻ

Թիւ 42

1905 ՄԱՅԻՍ 17 Դ.

(Հ. Տ. Մայիս 4)

ԿԱՑՄԱՆԵՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կատարեալ միայն կը հրատարակէ իրեն ղրկուած գրութիւնները։ Չառաւոր չէ վերադարձնել չհրատարակուած ձեռագիրները։

Յառուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով։

Յառուցման 1 միլիակը 1 սանդիմ կարժէ։ 1 գլխագիրը 2 սանդիմ։

*Les annonces, en français e en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction : Rue Beaumont, 9.*

## ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Անտարբերները. — Նամակ Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգներէն (Ուէսթ-Չոպորքն). — Հայաստանեայց եկեղեցին եւ Տ. Մ. Զէրազ. — Քրիստափոր Միքայէլեանի յիշատակին. — Հայեր յեգիպտոս. — Փուլկարիայի պատրիարքական փոխանորդութիւնը. — Հապէշ պատուիրակութեան այցը Կ. Պոլսոյ մեր Պատրիարքին. — Նոր հրատարակութիւններ. — Փոքրիկ սուրհանդակ. — Թիւրքիոյ լուրեր. — Արտասահմանի լուրեր. — Յառուցումներ։

## ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
### ՓՈՐՁԻ ՀԱՄԱՐ

Արմենիայի 20րդ տարեշրջանի վերջին երեք ամիսներին (1905 ապրիլ, մայիս և յունիս) համար՝ իբրև փորձ բաժնորդագրութիւն (abonnement d'essai) կընդունինք, 2½ ֆրանգ (50 սենթ ամերիկեան) միայն վճարուելով այս եռամսեայի համար։

Փորձի համար բաժնորդագրութիւնը չիտայ 3 ամիսներին համար միայն կընդունուի բացառապէս, և տարեշրջանի բաժնորդագրութեան հաշուին հետ չխառնուիր։

Բաժնորդագինները պէտք է որ կանխիկ ղրկուին. ապա թէ ոչ նը կատ չեն առնուիր բաժնորդագրութեան առաջարկները։

## ԾԱԽՈՒՑ ԳԻՐՔԵՐ

Արմենիայի խմբագրատան մէջ ծախու գտնուած գիրքերի մանրամասն ցուցակը հրատարակուած է Արմենիայի 17րդ տրեշրջանի 38, 39 և 40 թիւերին մէջ։

Այդ թիւերէն յատկապէս առելի տպած լինելով, պատրաստ ենք ձրիապէս ղրկել անոնց որոնք կը փափաքին մեր գրացուցակները ունենալ, եթէ գոնէ 50 սանթիմ ղրկելով գիրք ուզեն մեզնէ նախապէս. այդ ուղուած գրքի ծրարին մէջ դրուելով կը ղրկուին գրացուցակներն ալ։

Այժմ երկրի փոստերը, քանի՛ սանթիմի համար ալ լինի, մանտատը փոստ կուտան մեզ վճարուելու համար Մարսէյլի մէջ։

## ԱՆՏԱՐԲԵՐՆԵՐԸ

*Պէ՞տք է կրկնել թէ ազգայիններս այ թշուառ վիճակին համար պատասխանատուութեան մեծ բաժին մը ունին անտարբերները։*

*Հանրային գործ մը յառաջ տանելու համար մեծ ոյժ, հանրութեան ոյժը պէտք է. և երբ անտարբերներն են որ կը կազմեն այդ հանրութեան ըստուար մեծամասնութիւնը, այնտեղ ի՞նչ գործ կրնայ յառաջ երթալ կանոնաւորապէս։*

*Հանրութեան մէջ ապրիլ և հանրային գործերին անտարբեր միայն ամէն ժամանակ ալ դատապարտելի բան մը համարուած է։ Սողոմոնական օրէնքով պատասխանատու էր ամէն Ամենայն իր քաղաքակրթութեան, իրաւունքը գործադրելու, այս կամ այն կուսակցութեան պատկանելով։ Շատերի անտարբերութիւնը կրնայ հանրային ապագային թոյլ տալ մի քանի լարախաղացների առնել օրինք իրենց ճարպիկութեամբ հոն մտնելով և իրենց դիմադրող ոյժ չգտնելով կը սկսին իրենց ըզաւակաբար խաղեր խաղալ այնտեղ։*

*Ով որ կը զգայ և կը մտրնէ հանրութեան օգուտներն ու պէտքերը, բայց անտարբեր կը կենայ անձնական չափազանց չհամեմատութեամբ, դատապարտութեան արժանի է իբրև վատ մը։*

*Անոնք որ սխալ ըմբռնելով հանրութեան պէտքերը, ինքնակար ընթացքի մը մէջ կը մոլորին անգիտակցօրէն, իրենց դատապարտութիւն մինչև աստիճան մը մեղմացնելու հանգամանք մը կունենան. հանրութեան ծառայելու պարտքերնին կը զգան և կը գործեն, թէև սխալ. կը դատապարտենք առանց գործը, բայց կըյարգենք գործիչը, կը յարգենք զինք գործի մղող զգացումը։ Իսկ անտարբերն որ ազգային ընկերութեան մէջ կապրի և ընկերութեան համար չաշխատիր, որ կը քննադատէ թէ ուրիշներէն ըրածնները գէշ են, վնասակար են, բայց այդ գէշութեան առջեն առնելու համար չոյակերը, կը նշանակէ թէ գիտակցաբար կը դաւաճանէ իր ազգի չահերին, որով իր դատապարտութիւն աւելի կը սաստկանայ, փոխանակ մեղմացուցիչ հանգամանք մ'ունենալու։*

*Եթէ այսօր անտարբեր Հայերի գէթ մէկ մեծ մասը և կամ ջիրենք չեզոք կոչող Հայրենասէրները գործելու եռանդ ցուցնէին և միանային իրենց յարմար սեռած գործիչների հետ, մեծ ոյժ կը կազմէին, մեծ գործեր կը տեսնուէին։ Իւաւականէն ազնիւ զանազան գաղափարներ, զանազան գործիչներ ներկայացած կան հրապարակին վրայ։ Թող չեզոք ազգասէրները յարին առանցմէ մէկին և իրենք ալ ոյժ տան անոր, եթէ միւսները զլսասակար կը համարին։ Հայ ազգին ներկայ վիճակին մէջ անտարբերութիւնը չկրնար բնաւ արդարանալ խօսքով բարձրերէն թռչող, բայց գործով ապարդիւն կեց ղայդ չեզոք Հայրենասէրները կը նմանին անանձրև ամպերի որոնք քամիներու փչելուն համեմատ այս ու այն կողմ կը տարուբերուին միայն, առանց օգտակարութեան։*

*Նոր նոր գաղափարներ, նոր նոր վարդապետութիւններ ներկայացնելու պէտք չկայ։ Քանի տարի է որ ազատական այլևայլ գաղափարներով հրատարակութիւններ հիմնուած են արտասահմանի մէջ. բաւական խօսուած, գրուած է արդէն։ Ով որ գործելու փափաք և փոքր ի շատէ դատելու կարողութիւն ունի, պէտք է ալ չկակզի, պէտք է ոյժ տայ ատոնցմէ մէկին։ Իր ընտրութենէ կրնայ չափուիլ իր զգացման և գատողութեան զարգացումը, բայց անտարբերութիւնը ոչ մէկ պարագայի մէջ չկրնար արդարանալ։*

*Երբ հնչակեան մը կամ դրօշակեան մը հանրօգուտ գործ մը կատարած լինելու համոզումով (այլ խնդիր է թէ ուղիղ կամ սխալ է այդ), կհլնէ կը սպաննէ իր մէկ ազգակիցը, ընդհանրապէս կը դատապարտուի իր ըրածն իբրև ոճրագործութիւն։ Բայց միթէ՞ զանոնք դատապարտող անտարբերներն ը ալ նուազ դատապարտելի են որ իրենց անտարբերութեամբ ամէն կողմ վհատութիւն սփռած և գործը այդ աստիճանի հասուցած են։ Մէկ Հայի մեռնելուն դէմ կը գայրանան ու կը դատապարտեն. իսկ ամբողջ Հայ ազգի մահին առջև անտարբեր կը մնան։*

*Իր դժբաղդ ազգի վիճակին հանդէպ անտարբերը միայն ալ պակաս ոճրագործութիւն մը չէ, եթէ ոչ ամենից։*

*Մ. փ.*

## ՆԱՄԱԿ
### ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԷՆ

Ուէսթ Չոպորք 28 ապրիլ 1905

Հանգէսներու եղանակին մէջ ենք։ Դրէթէ ամէն չաբաթ գիշեր 12 հանգէսներ հոս կամ մերձաւոր քաղաքներու մէջ տեղի կունենան զուարճացնելու համար մեր ազգայիններն և մասնաւորապէս կլորիկ հասոյթ մը ձեռք ձգելու նպատակով իրենց բարեգործական ձեռնարկներու յառաջացման համար։ Այս անգամ կարգը «Նիւ Ճէրզիի Հայ Երքսխնամ ընկերութեան» էր, որ տեղի ունեցաւ ապրիլ 22ի չաբաթ երեկոյին, ուր լսեցինք գեղեցիկ երգեր, արտասանութիւններ և նուագածութիւններ. որոնցմէ վերջ ներկայացուեցաւ «Մայր Հայաստան»ը, ողբերգութիւն մը, չարադրուած Տիար Ա. Մ. Շիշմանեանէ, և որ կը կազմէր երեկոյթին ամենագեղեցիկ և ամենազգու մասը։ Վարագոյրը բացուեցաւ ի տես բեմերեվ հերարձակ և սեազգեաց «Մայր»ը՝ շրջապատուած իր անխնամ որբիկներով, որոց ազիզորմ ճիչերն ու հառաչները կը յուզէին ամենէն քարսիրտ անգամ. իսկ «Մօր» ողբերգը տխուր ու մելամաղձիկ եղանակով. Հանդիսականներն ամբողջ յարտասուս փղձկեցուցին ներս կրմտնեն երկու պատանիներ՝ «Յուսոյ հրնչակ»ի ձեռներէն բռնած, և յուսադրական խօսքերով կը սրտապնդեն «Մայր»ը որ սակայն անոգնական կը հնչայ. վերջապէս կուգայ «Հայոց Հայրիկ»ը և բազկատարած Արարչին օգնութիւնը կը հայցէ իւր անսուաղ գառնուկներուն համար։ Իւր մեկնելէն վերջ դիմաւորութի հրաշէր-երգով կը մտնայ «Դիմութեան ոգին», ամերիկեան դրօշակազոյն զգեստաւորուած, ի նշան նոր-Աւետեաց երկրին գալուն, ամէն պիտոյքներ բերած է ուրերուն համար. ծաղկեփունջ մալ «Մայր Հայաստան»ին. և նոր ոգի առած պէս՝ որբերն ու պատանիներ «Դիմութեան Ոգի»ին առաջնորդութեամբ՝ պար կը բռնեն «Մօրը» չուրջ։ Ու մենք ալ խորունկ չունչ մը կը քաշենք կարօտակէզ։

Այս ողբերգութեան պարզ ու դիւրահասկանալի գրուածքը, ինչպէս և դերասաններու, մասնաւորաբար «Մայր Հայաստան»ին (Տիկին Բրոյան Գ. Գաբրիէլեան) այնքան տպրաշունչ կերպով արտասանելը և հանդիսականաց սաստիկ զգածուիլը իր տեսակին մէջ միակը պիտի Թողու այս դիւթիչ նկարացումը։

Ոչ սակաւ հիանալի կերպով մեներգ երգեց Օր. Անի Թ. Յակոբչեան։ Ատենախօսութեանհամար հրաւիրուած էր Տքթ. Մ. Ս. Գաբրիէլեան, որ հակառակ վեր-

ջերս ունեցած իր չափազանց զբաղումներուն, յօժարած էր հրաւէրն ընդունիլ, որովհետեւ «Որբերու ինպաստ հանդէսն էր». 20 րոպէի չափ խօսեցաւ, չեչտելով որբեր խնամելու և անոնց ուսման ու գիտութեան միջոցներ հայթայթելու մասին, «որը կը կազմէ Հայութեան ներկայի գերագոյն պարտականութիւններէ մին»։ Ուրախալի երեւոյթ մ'էր նաև այս հանդէսի ընդհանրական գոյն մ'ունենալը. ամեն դասակարգի ազգայիններ եկած էին քաջալերելու Ընկերութիւնը: Տիար Գ. Գաբրիէլեանի տեղեկագրէն իմացուեցաւ որ Ընկերութիւնը 16 որբ կը պահէ ներկայիս (5 տարիներէ ի վեր կազմակերպուած), որոց 8ը ունին իրենց մասնաւոր բարերարները, իսկ մնացեալ 8ը ուղղակի Ընկերութեան ունեցած հասոյթով կը պատսպարուին: Շիտակը անհատական Թուելու աստիճան պիտի երեայ ամեն անոնց որոնք ուզեն ակնարկ մը նետել Ընկերութեան անցեալին վրայ. բնաւ չի տեւնուիր անգամց անուններու տառապանկ մը. եղածներն ալ շատ փոքր չափ ազնիւներով. բայց չարունակութիւնը միմիայն երկու ընտանիքներու յաջառջոհողութիւններուն վերագրելու է. Գաբրիէլեան և Համալեան ընտանիքներուն. առաջինը Ընկերութեան կեանքին, երկրորդը՝ հոգւոյն պահապան հրեշտակները եղած են:

Մտի գոհունակութեամբ մը դիտեցինք նաև այն համակրանքը որ կը տածէր ժողովուրդը դէպի Որբախնամն այս երեկոյթին մէջ:

*
* *

Տեղւոյս Ազգայիններու վիճակն այնպիսի դրութեան մը մէջ է որ որքան օգտակար ձեռնարկներ տեղի ունենան, այնքան աւելին զգալի կըլայ: Այսպէս արդէն գոյութիւն ունին Եկեղեցական ուրոյն հոգաբարձութիւններ, յեղափոխական կուսակցութիւններ, մարմնամարզական ընկերութիւններ, քաղաքական կազմակերպութիւն (Armenian Rep. Leag), Որբախնամ և Լսարան. կը պակսէր Գրադարան մը. այդ պակասն ալ լրացնելու համար՝ քանի մը խելացաս անձեր ձեռնարկեցին հիմնելու Գրադարան մը որուն հասուցած օգուտներն անտարակուսելի են: Դեռ նոր սկսուած էին ճիգերը և նոր գաղափարներ իրարու կը յաջորդէին. ահա մեր կուսակցամոլ պարոններէն՝ ըստ սովորութեան՝ իրենց յարձակումներն ու արգելիչ միջոցները գործադրել սկսան, որովհետեւ ... գտնուեցան մարդիկ որ կուսակցութենէ դուրս ազգօգուտ ձեռնարկներ կարող են ընել, Դասակարգ մը կար որոց վաղուց ի վեր ունեցած զառանցանքը թէ «Եկեղեցի պէտք չէ չինել. կուռ բոյն պիտի ըլլայ», միացած հակեկեղեցական արարմունքներուն հետ, իրենց անկումի գերեզմանը փորեց. այժմ մեր վերակազմեալ իմաստակները կարծես իրենց ախոյեանները գերազանցելու մրցումի եւած. ճարահատ վայրահչութիւններով «Ցեղափոխական կուսակցութենէ դուրս ոչ մի կազմակերպութիւն պէտք է գոյութիւն չունենայ և ... պիտի չունենայ» կը պոռան այն անձերու երեսն ի վեր որոնք «Ազգային ինքնազարգացում»ը նպատակակէտ դրած են իրենց: Ուրախ ենք արդարև որ մեր նախաձեռնարկ ազգայինները, կորովի հաստատակամութեամբ մը, յառաջ կը տանին սկսուած գործը որ քիչ օրէն հրապարակ պիտի բերեն յօգուտ հանուր գաղութին:

*
* *

Ունէինք «Տիգրանակերտի Կրթասիրաց Միութիւն» մ'ալ, որ այնքան մեծ գոհութիւններով հաստատուած էր: Խանդավառ երիտասարդութիւնը չուտով վերագրկեց այս Միութիւնը և քիչ ժամանակուայ մէջ 50է աւելի անդամներ արձանագրուեցան. բայց տեսէք որ տակաւին գործնական քայլեր չառած՝ կուսակցականն պատակաիչ ցեցը մուտք գործեց նախ վարչութեան մէջ, ապա փոխանցուելով անդամներուն. և տակաւին բոլոր տուրքերը չգանձուած՝ Ընկերութիւնը ինկաւ անգայ վիճակի մը մէջ. հրապարակաւ բողոք եղաւ, ոչ ոք պատասխանեց. ներքին պահանջներ տեղի ունեցան, բայց անարձագանք մնացին. վերջիվերջոյ գանձապետն ալ իր արժանապատուութիւնը չվտանգելու մտահոգութիւնով՝ հարկ համարեց վճարող անդամներուն հետ (Թըւով 15) հաւաքուիլ վերջնական որոշումի մը տալ... իրաքանչիւրի դրամը վերադարձնելով։

Մեզ չի յուսահատցներ սակայն այդ բոլորովին անպատուաբեր ընթացքը. որովհետեւ ուրիշ Տիգրանակերտցի հայրենակիցներ Զըլսիի (Մէսս.) մէջ արդէն սկսած են այս նպատակով նորը, որ անկասկած յաջող վիճակ մը պիտի ունենայ, եթէ չենթարկուի Ուէսթ-Չեսթըրի «Միութեան» կործանարար բաղդին։

Տ. Կ. Մ.

## ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ
### ԵՒ Տ. Մ. ՉԷՐԱԶ

Մեր իրատականին ի պատասխան, իւր մայիսի L'Arménieի երկարապատումին մէջ Տ. Մ. Չէրազ վիրաւորուած չեչտով չարաճճիութեան և սխալ առնուած տեղեկութեան մը կը վերագրէ մեր յօդուածին վերլաբանին մէջ եղած այն յայտնութիւնը՝ որով կը սէինք թէ արտասահմանի հայկական խնդրով զբաղող ազգային թերթերուն մէջ L'Arménie միակն է որ ազատ մուտք ունի ի Ռուսիա և չնորհակալ է L'Arménieի վերջին յօդուածն ևս գնահատելով իւր ռուս պաշտօնակիցներէն, կը քաջալերուի համեստ տեսութիւններ չարունակել Հայ. եկեղեցւոյն վրայ։ Եթէ սխալ տեղեկութեան մը վրայ հիմնուած ըրած եմք սոյն յայտնութիւնը, դարձեալ Չէրազ ինքն է պատասխանատուն, որովհետեւ ամեն անգամ որ պատահաբար մեր ձեռքն անցած էր L'Arménieի մէկ թիւը, տեսած էինք որ տեղակ մը անապարժութեամբ ծանուցուած էին իւր յօդուածները արտատպող զանազան ռուս թերթերու անուններ. մենք ալ իւր տուած տեղեկութեանց համեմատ սոյն համոզումը գոյացուցինք։ Դիտելի է սակայն թէ ռուսական խիստ գրաքննութիւնը չտեսնելու կը զարնէ L'Arménieէ եղած յաճախակի արտատպումներ. իրողութիւն մը որ վրիպած չէ չատերու ուշադրութիւնէն։

Գոհ ենք որ Տ. Չէրազ ընդունած է մեր ըրած դիտողութիւններէն ոմանց արդարացի ըլլալը, ինչպէս Հայ քահանայից զգեստներուն ոչ թէ յունականէն այլ հրէականէն փոխառնուած ըլլալը. նմանապէս չպնդեր մեր Շարականներուն յունարէնէ թարգմանուած ըլլալուն վրայ, այլ պատասխանատուութիւնը կը բեռցնէ «Բազմավէպ»ի ուսերուն վրայ. այսպէս նաև չկարողանալով գոնէ երկու Հայ բանասէր վկայներ ցուցնել որ իրր թէ Հայոց մէջ չըլլաբերած զրոյցի մը համեմատ Հոռոմը Հայուն մեծ եղբայրը եղած ըլլայ ի կրօնականին, այս անգամ ալ ըստ իւր սովորութեան օտարի մը վկայութեան կուտայ ոյժը, Տիւլորիէի մէկ հրատարակութեան 38 և 39 երեսներէն քաղելով։ Այդ էջերուն մէջ Տիւլորիէ կըսէ թէ 1160էն ի վեր Ցունական եկեղեցին ծայր առած բարեացակամութիւն մը ցուցուցած է դէպի իւր կրտսեր քոյրը՝ Հայաստանեայց եկեղեցին. նոյնպէս, նոյն գրքին 50 և 51 երեսներէն կընդօրինակէ հետեւեալը. Այս անդրանիկ և կրտսեր քրոջ աստիճանական զանազանութիւնը ճանչցուած և հռչակուած է 1179ին գումարուած Րում-Գալէի ժողովոյն մէջ Ս. Ներսէս Լամբրոնացիէն որ կըսէ. «Իսկ մենք ընդունելու եմք այն պայմանները զորս մեր առջև կը դնէ Ցունական եկեղեցին, մերինին անդրանիկ քոյրը, այն ամենը ինչ որ մեր խիղճը չի վաներ, և ընդունինք զանոնք վասն փառացն Աստուծոյ։» Մարդ չատ պարզամիտ ըլլալու է որ Լամբրոնացւոյն գործածած քաղաքավարական և հաչտարար լեզուն իւր տառական իմաստովը առնէ և օտարին մէկ ծուռ տրամաբանութիւնը մեզ հրամցնէ իբր կատարուած իրողութիւն։ Կ. պոլսոյ Հայ և Յոյն պատրիարքունք երբ չնորհակալական այցելութիւններ փոխանակեն, բնաւ երբէք չեն յիշեր մեծ և պզտիկ քրոջ բացատրութիւնները, այլ տիեզերական պատրիարքը «քոյր եկեղեցի» կանուանէ մեր ազգային եկեղեցին, փոխադարձաբար մեր պատրիարքն ալ «քոյր» կոչակէ Ցունականը, ո՛չ աւելի ո՛չ պակաս. սակայն, հակառակ Ներսէս և Յովակիմ պատրիարքաց օրերէն սկսեալ գոյացած սիրալիր յարաբերութեանց՝ Ցունական եկեղեցին գործնականին մէջ ալ ոչ միայն Հայ. եկեղեցին Ցունականին մէկ ճիւղը չդաւանիր, այլ և զայն կը նկատէ իբր հերետիկոս և ապրիոսական, ինչպէս որ վերջերս ալ Պօլսոյ լրագրիք նկարագրեցին յոյն կղերին մոլեռանդ վարմունքը Ափրիկեան Տրիպոլսէն ուղղուած թղթակցութեանց մէջ։ Ան օրէն ի վեր երբ առաքելական եկեղեցիք իրենց ազգային ուրոյն դրոշմն ատացան, խուլ հակառակութիւն մը չարունակուեցաւ իրարու դէմ մինչև այսօր, բայց մերը միւս քրիստոնեայ եկեղեցեաց մէջ միակն եղած է որ ամենէն ներողամիտը գտնուած է հանդէպ օտարին և իւր ներքին կազմակերպութեամբը յաջողած է մնալ միշտ ամենէն պարզը և ամենէն ժողովրդականը ըստ ոգւոյն նախնական դարուց քրիստոնէութեան։ Ահա զինքը միւս եկեղեցիներէն բնորոշող այս հանգամանքներով էր որ պարտ էր ներկայացնել օտարաց մեր եկեղեցին և ոչ թէ անոր թշնամիներուն ըմբռնումին համեմատ միջազգային վիճաբանութեանց դուռ բանալու աշխատիլ այս 20րդ դարուն մէջ, ըստ օրինակի միւսին դարուն։ Եթէ Ժանկուժօն փողոցի մեր եկեղեցին այցելող Ֆրանսացիք ուզէին Հայաստանեայց եկեղեցւոյն վրայ օտարին տեղեկութեանը դիմելու, պէտք չունէին Չէրազին իբրև Հայ՝ ծանօթութիւններ խնդրելու մեր ազգային եկեղեցւոյ մասին. կրնային բացի Տիւլօռիէէ ուրիշ օտար աշխատասիրութիւններ քննել թատեր Gatteyrius (1) նային. սակայն, տրամաբանակա՞ն է արդեօք որ փոխանակ Հայ հեղինակութեանց, մը կը հռովմէական կղերին կը դիմէ որպէսզի իրենց օտարոտի հայեացքովը մեկնէն մեր եկեղեցւոյ վարդապետութիւնները և անոր ինքնուրոյն կազմութիւնը. փոխանակ օտարներու սխալ և թերի տեսութիւնները եւրոպացի ընթերցողաց առջև դնելու, կրնար՝ օրինակ համար՝ իբր 15 տարի առաջ Լէոն ԺԳ պապին՝ Հռովմայ աթոռին հպատակելու համար հանած չրջաբերականին դէմ Ամեն. Մելքիսեդեկ Արք. Մուրատեանցի պատասխանագիրը քարտ, քեր, մանել գրեթէ ամբողջութեամբ, ինչպէս նաև նոյն առթիւ կարապետ փափազեան Նոսեանի կորովի յօդուածներէն ինչ հատուածներ քաղել. յօդուածներ ուղղակի հրատարակութիւը արգիլելու համար Սագըզ Աղաճիի պատրիարքարանը թագրիր գրելով Բ. Դուռը, իբր պատ խափանել տուաւ «Մանզումէի Էֆքեար»ը. թէև ի չնորհս Ռուսիան Աբիկ էֆ.ի անձնական ազդեցութեան 24 ժամէն վերստին արտօնուեցաւ հրատարակուելու նոյնպէս կրնար օգտուիլ Թորէն Արք. Լուսինեանի, կամ Պատկ վ. Շահնազարեանի և իզմիրլեան պատրիարքին կրօնական երկերէն, և ոչ թէ մեզ յանձնարարել Բարսեղ Սարգիսեանի Ազաթանգեղոսը քննադատող երկասիրութիւնը իզմիրեանց յանձնախումբը Ամեն Օրմանեան պատրիարքին քննութեան ներկայացուց ժամանակին որ մրցանակի արժանի չգտաւ զայն. մեզ համար Օրմանեան սրբազանի նման գիտուն աստուածաբանի մը վճիռը աւելի կարեւորութիւն ունի քան որևէ Չէրազի մը պոռչտուքը: Հուսկ ուրեմն, Չէրազ կը վերջացնէ իւր յօդուած, կէս մը խոստովանելով թէ ինք տեղի տուած էր մեր անկեղծ դիտողութեանց՝ այն գերազանց պատճառաւ որ Զարին իր Քօմբրէյնեը գտնուած միջոցին ուղղած էր քաղաքական ճարպիկութիւն մը ցոյց տալ, հայ լեզուն լթնանալէն և սլաւերէնի ազդական և հայաստանեայց եկեղեցին ալ Ցունականին մէկ ճիւղը յայտարարելով, լոկ Զարին բռնհաճութիւնը ձեռք բերելու նպատակաւ՝ հայկական գաւառներու բռնկեցութեանը համար Միայն թէ զինքը չքմեղացնելու ճիգով վկայրիկին նոյն տարին Բէդէրսպուրկի եկեղեցւոյն բեմէն Ռուսիոյ Զարը քրիստոնէից միակ պաշտպանը հռչակած ըլլալը մէջ կը բերէ և զինքը չմոռնար օրինակին հետեւող մը կը ներկայացնէ, մինչդեռ վկայրիկ՝ նոյն իսկ Չէրազի տուած բացատրութեամբ ուրիշ բան չէ ըրած բայց եթէ այն ինչ որ կընեն Թուրքիոյ հպատակ ազգաց հոգեւոր պետերը Սուլթանին արեւատութեան համար բռնի կամ ընտիպեալ աղօթելու հարկին տակ. Ամէն զատ, միևնոյն համեմատութիւնը չկայ. վեհ. վկայրիկին և Չէրազի յայտա-

(1) « L'Arménie et les Arméniens »

բարութեանց մէջ. Հայրիկի արտասա-
նած խօսքերովը Հայաստանեայց ե-
կեղեցին ոչինչ կը տուժէ իր հեղինա-
թենէն, մինչ Չէրազին խօսքերը
բացարձակ պատրաստակամութիւն
կը կը յայտնեն Հայ ազգին և եկեղեց-
ւոյն ռուս ազգութեան մէջ ձուլուելուն.
կ՚ըսէ՝ այս պէտք է ըլլայ մեր դարա-
կոչողութեանց արդիւնքը։ Հայրիկ
ծանկրէէն վերադարձին ամեն տեղ
կ՚երթայի պատմութիւնը կրկնած է.
«Ո՞ւր անոր չհետևինք։ Ահա այս ան-
գամ ալ փորձը ցոյց տուաւ թէ՝ ո՛ր
աստիճան անտեղի է օտարին վրայ
յոյս դնելը. պատմութեան մէջ չէ տես-
նուած ո՛չ մի ազգ որ քաղաքական
ազատութիւն և բարօրութիւն ձեռք
բերէ, հաւատքը ուրանալով. ընդհա-
կառակը իր ազգային–կրօնական ա-
նդուխթանց վրայ հաստատ ձեալով
և անոր սկզբունքներուն վրայ կառու-
ցուած գոյութեան. Ռուսը փորձուած
էր արդէն, հարկ չկայ նորէն փորձե-
լու։

Ցեղն է հոս յիշելու անմահ Խորէն
Արք. Լուսինեանի «Ո՛չ, եղբա՛րք, ո՛չ,
օտարներէն չի կա՛յ յոյս» ոտանաւորէն
հետևիլ տողերը.

Մի՛, դուք ձեր յոյս մի՛ առնդէք օտարին,
Մի՛ խոր վիրքերնիդ ցուցցնէք անգութին.
Արգանատ՞ն կը յուսայք, օգնութի՞ւն.
Ձեր կը ծաղրե՞ն մերկութիւն։

ԳԱԲԻԼ ՎԱՀԱՆ

## ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԵԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Պարսկաստանէն, Ռուսաստանէն և
այլ տեղերէ մեզ հասած տեղեկու-
թիւններին համեմատ, Քրիստափոր
Միքայէլեանի յիշատակին համար, որ
Թոֆիսի մէջ ոմբափորձի մը զոհ գը-
նաց (Տեսնել Արմենիա թիւ 35), հո-
գեհանգստի հանդէսներ կատարուած
են ուր մեծ բազմութիւն ներկայ գըտ-
նուեր են առանց կուսակցական խըտ-
րութեան, յարգելով հանրային գործի
համար զոհուածի անձնուիրական և
ազնուն կեանքերը։

## ՀԱՑԵՐ ԵԳԻՊՏՈՍ

Եգիպտոսի Գաւառային Ընդհանուր
ժողովը ապրիլ 25/8 մայիսի նստին մէջ
ձայների մեծամասնութեամբ Եգիպ-
տոսի Առաջնորդ ընտրեր է Արժ.
Սրկտիչ Ծ. վ. Ազաւնունին որ Քէօ,
Թահիպ Առաջնորդութեան պաշտօնը
կը վարէ։

— Առևտրական գործերով Եգիպ-
տոս գտնուող կեսարացի և Թոմար-
ացի Հայեր չմոռնալով իրենց ծնն-
դավայրի ազգային հաստատութիւն-
ները, 13½ անգլ. ոսկի իրենց մէջ
հանգանակեր և նուիրեր են Թոմար-
ի վանքին։

## ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ՓՈԽԱՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս արդէն հրատարակած ենք,
Կ.պոլսի Պատրիարքարանի խառն ժո-
ղովը Պուլկարիոյ Հայերին համար
պատրիարքական փոխանորդ նշանա
կած է Արժ. Տ. Ծովհան Ա. քահանայ
Մանդակունին։ Սակայն ինչ ինչ պա-
րագաներէ բերումով մինչև այժմ յա-
պաղած լինելով այդ որոշման գործա-
դրութիւնը, Ազգ. կեդրոնական վար
չութեան խառն ժողովը ապրիլ 27/10
մայիսի նստին մէջ որոշեր է որ հարկ
եղած պաշտօնական ձեռնարկութիւն-
ներ կատարուելուն մասին տրուի որ
նորընտիր փոխանորդը կարենայ չու-
տով անցնիլ իր պաշտօնի գլուխը։

## ՀԱՊԷՇ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՑՑԸ Կ. ՊՕԼՍԻ ՄԵՐ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ

Ազիսինիա Մէնէլիք կայսրի կող-
մէն պատուիրակութիւն մը ղրկուած
է Կ.պոլիս սուլթանին, որին քաղաք-
վարական նամակ մը և նուէրներ տա-
րած է Մէնէլիքի կողմէն։ Պատուիրա-
կութիւնը կազմուած է քրիստոնեայ
և Մահմէտական հպատակներէն։ Պատուի-
րակութեան քրիստոնեայ անդամներէն
Տ. Աթօ Մերիեմ այցելած է նաև մեր
պատրիարք Ա.մեն. Օրմանեանին։ Այդ
այցելութեան մասին կը կարդանք կ.
պոլսի «Ռիւզանգիոն»ին մէջ հետևեալը.

« Ս. Պատրիարք Հայրն երէկ (ապ-
րիլ 28/11 մայիս) պատարագեց ու
քարոզեց Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ
եկեղեցիին մէջ, խուռներամ բազմու-
թեան մը ներկայութեան։ Ն. Սրբազ-
նութիւնը, յաւարտ պատարագի երբ
թափօրով խորհրդարան կառաջնոր-
դուէր, Հապէշ պատուիրակութեան
անդամ և Մենէլիք կայսր թարգման
Մ. Աթօ Մերիեմ ընկերակցութեամբ
Ֆրանսացի թարգմանի մը և Մկրտիչ
էֆ. Պօղոսեանի, խորհրդարան եկաւ,
համբուրեց Ն. Սրբազնութեան ձեռքը և
յանձնեց Մենէլիք կայսր մէկ ինք-
նագիր նամակը՝ որով Ն. Վեհափառու-
թիւնը՝ Հապէշստանի մէջ գտնուող
Հայոց նկատմամբ իր հաւակրութիւնը
կը յայտներ և իր բարիները կը հա-
ղորդէր Ս. Պատրիարք Հօր. յանձնեց
նաև Ջօր. Մաշալայի մէկ նամակը ո-
րով չնորհակալութիւն կը յայտներ
Պոլիս գտնուած պահուն իրեն հանդէպ
Ն. Սրբազնութեան ցոյց տուած մեծա-
րանաց համար։ Սիրալիր տեսակցու-
թիւն մ՚ունեցան Ս. Պատրիարք Հայ-
րը ու Մ. Աթօ Մերիեմ, որ սահուն
կերպով կը խօսէր ֆրանսերէն։ Մ.
Աթօ Մերիեմ տեղեկութիւններ հա-
ղորդեց Հապէշիստան գտնուող Հայոց
նկատմամբ, որք պատուաբեր դիրք
մ՚ունին, ըսաւ։ Յետոյ խօսակցութիւ-
նը դարձաւ Հայ և Եթովպական եկե-
ղեցիներուն չուրջը, և Ս. Պատրիարք
Հայրն յայտնեց թէ Եթովպական ե-
կեղեցին մօտ է Հայ եկեղեցւոյ. Ս.
Գրիգոր Լուսաւորիչը կըտօնէք դուք,
ըսաւ, և մեք ալ կը տօնենք Ս. Խաչ-
տրատէսը։ Մ. Աթօ Մերիեմ հաս-
տատեց Ն. Սրբազնութեան խօսքը, և
ըսաւ թէ Տաթևայ վանքն անոր ան-
ուամբ հիմնուած է։ Ն. Սրբազնու-
թիւնը գնահատեց Մ. Աթօ Մերիեմ-
ի ունեցած ծանօթութիւնները Հայ
եկեղեցւոյ նկատմամբ։ Մ. Աթօ Մե-
րիեմ ըսաւ թէ մեք ալ կը տօնենք
Ս. Թադէոս և Բարթողիմէոս առաք-
եալները։ Մ. Մերիեմ յիշեց որ Տ.
Յակոբ և Տիմոթէոս եպիսկոպոսներն
այցելած են Հապէշստան և «Երկամ-
եայ պանդխտութիւն ի Հապէշստան»
անուն գիրք մ՚ալ հրատարակած են,
ուր կը ներկայանայ նոյն տեղուան
ժողովուրդը. բայց անկէ ի վեր շատ
յառաջացած է քաղաքակրթութեան
մէջ, հետևաբար ասոր գիրքն ալ բա-
րեփոխումներու կը կարօտի, ըսաւ։
Հապէշ ազգին քաղաքակրթութեան
պատմութիւնը գրած և ի Բարիզ
տպագրութեան յանձնած եմ, ըսաւ։
Մ. Աթօ Մերիեմ Ս. Պատրիարք
Հօր փափաքանաց վրայ, խոստացաւ
օրինակ մը ղրկել գրքէն։ Տեղեկու-
թիւն ուզեց Տ. Յակոբ և Տիմոթէոս
եպիսկոպոսներուն վրայ. Ս. Պատրիարք
Հայրը պատասխանեց որ Տ. Տիմոթէոս
եպիսկոպոս ողջ է, և Մ. Մերիեմ
փափաք յայտնեց տեսնել զայն։ Ս.
Պատրիարք Հայրն ըսաւ թէ Հապէ-
շիստանի Հայոց հոգևոր հովիւ կար-
գած է Տ. Մկրտիչ քհնյ. Զէլաթեանն
և թէ մտադիր է ինք Մենէլիք կայսր
գիր մ՚ուղղել խնդրելով որ Ախս-
ապապայի մէջ մատուռ մը շինութեան
համար գետին մը նուիրուի և դիւրու-
թիւններ ընծայուին հոգևոր մատա-
կարարութեան յատուկ պիտոյից Հայ
թայֆայի համար։ Մ. Մերիեմ խոս
տացաւ այս գործին իրականացման
համար իր աշխատութիւնները չզա-
նալ։ Մ. Մերիեմ ապա հրաւիրուե-
ցաւ խնամակալութեան կղմէ տըր
ուած սեղանին, ուր չարունակուեցան
խօսակցութիւնները. ապա հրաժեշտ
առաւ Ս. Պատրիարքէն, խոստանալով
որ օր մը պիտի այցելէ Պատրիարք-
րան. յետոյ առաջնորդութեամբ Տ.
Ռաբգէն և Տիրայր վարդապետներուն
և քահանաներու եկեղեցի իջաւ, հան-
դուրեց Աւետարանն ու խաչը։ Բազա-
տրութիւններ տրուեցան իր գանազան
հարցումներուն։ Ուրկէ վերջ Մ. Մե-
րիեմ մեկնեցաւ կրկին շնորհակալու-
թիւն յայտնելով իրեն հանդէպ ցոյց
տրուած սիրալիր ընդունելութեան
համար։

« Ս. Պատրիարք Հայրն այսօր փո-
խադարձ այցելութեան գնաց Հապէշ
պատուիրակութեան։

« Ղալաթիոյ Անկլիքան եկեղեցիին
երէցն ներկայ գտնուեցաւ պատարա-
գի արարողութեանց։ »

## ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք
հետևեալները.

ՇԻՐԱԿ գրական և ընկերական
ամսաթերթի Ա տարիի 4րդ թիւը
(1905 ապրիլ) որի բովանդակութիւ-
նը է

Ազգային բարերար. Ե. Օտեան։—
Ծանօթ գեմքեր (վահան վրդ. Տէր-
Մինասեան). Արտաւազդ։ — Ուղիին
և Ուղղ-գիծին գիրքը. Լաո-Ձէ։ —
Ժամանակակից պատմութեան էջ մը
(Մկրտիչ Փորթուգալեան). Միք. Նա-
բանեան։ — Տրդատ ու Տաճատ. Մ.
Կիւրճեան։ — Գաղտնիքը, Անցեալի
կաթիլներ, Ցաւի ծովը (բերթուած-
ներ). վ. Տիրաւեան։ — Թրքահայ
բեմի գործիչներ (Մ.–Ե. Ջափրաստ).
Շարաւան։ — Հայաստան և Ռուսիա.
Ա. Արփիարեան։

Ամենակը

Նչխարներ, Հաւիհրակ Բ, Հաւիհ-
րակ Ա. — Գիրքեր (Շանթ) երգեր,
Լեռան աղջիկը, Եսի մարդը, վ. Թ.
— (Հ. Արսէն Ղազիկեան) Տանթէ,
Աստուածային կատակերգութիւն. Բ.
Քաւարան, Մ. Կ. — (կարապետ Խ.
Բարղամեան) Ջնտաններըը, վ. Թ.։—
Հանդէս Հանդէսներու։ Հայ Հանդէս-
ներ, Օտար Հանդէսներ (Յամբագրու-
թիւն)։

«Շիրակ» ամսաթերթի տարեկան
բաժնորդագինն է 15 ֆր. կանխիկ։

Իւրաքանչիւր վեցամսեակին լիւե-
րը պիտի կազմեն մօտաւորապէս 500
էջերէ բաղկացած հատոր մը։

Խմբագիր–տնօրէնները են Յիսրներ
վահան Թէքէեան և Միքայէլ Կիւր-
ճեան։

Նամակ կամ բաժնորդագին պէտք
է ղրկել հետևեալ հասցէով.

Rédaction de la revue « Chirag »
(Egypte) ALEXANDRIE

***

ԱՊԱԳԱՁ սօցիալ–դեմոկրատական
երկշաբաթաթերթը, որ սկսուած էր
հրատարակուիլ Պուլկարիոյ Ռուս-
չուք քաղաքը, 3րդ Խուէն սկսելով
փոխադրուած է Բարիզ։

«Ապագայ»ի տարեկան բաժնորդա-
գինն է 10 ֆրանգ։ Թղթակցութիւն,
դրամ, մանդատ եւայլն ուղարկել հե-
տևեալ հասցէով.

M. Bellart
Poste Restante Bureau No 52
(France) PARIS

***

Միաւանիօ. ՀԱՑՕՐԴԻՆԵՐԸ։
Ժընեվ. 1905։ Կեդրոնական տպա-
րան։ Երես 48։ Գին 2 ֆրանգ։

(Ծանօթ հայ բանաստեղծ մը որ
«Սիամանթօ» անունին տակ ծածկը-
ւած է և որի նախորդ հեղինակու-
թիւնը՝ «Դիւցազնօրէն» վերնագրով
սպառած է այժմ, սկսած է գրել նոր
բանաստեղծութիւնների շարք մը ո-
րոնց առաջինն է այս տետրակ և կը
պարունակէ հետևեալ ոտանաւոր 6
բանաստեղծութիւնները. 1. Անդրանիկ.
2. Խրիմեան Հայրիկ. 3. Աղբիւր–Մե-
րոբ. 4. Վարդանեան. 5. Զղնումին
Թափօրը. 6. Հողին Ձայնը։

## ՓՈՔՐԻԿ ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

Սան–Բաւղօ. Ա. Մ. Մ. — Նամակ-
ները լրագրին մէջ կրնան կեղծանու-
նով կամ լոկ սկզբնատառերով հրա-
տարակուիլ. բայց գրողը պէտք է որ
իր իսկական անունով ծանօթացունէ
զինք խմբագրութեան. ապա թէ ոչ
գրուածը վստահելի չնկատուիր։

Մսղինա. Ս. Տ. Խ. — Ձեր ուզածը
չունինք։

## ԹԻՒՐՔԻԱԼԷՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ալյոնի և Պրուսայի մէջ վերջերս պատահած երկրաշարժներին կեդրոն կենթադրուի Սիմավ փոքր քաղաքը, Պրուսայի մօտ։ 20 օրի մէջ 80էն աւելի ցնցումներ զգացուեր են Պրուսայի մէջ. ամէնէն աւելի ընաստուեր են էնկէլի հանքային ջուրերին մօտակայ գիւղերը։ Քալքանի մէջ 20 տուն փլեր է, որոնց փլատակներուն տակ 15մարդ մեռեր է։ Էնկէլի ակերէն կէյզերի նման տաք ջուր մը սկսեր է ժայթքել 5 ոտք բարձրութեամբ որուն չորին կը տեսնուէր հեռուէն։ Ուրիշ տեղ մ'ալ գետինը ճեղքուեր և պաղ ցեխոտ ջուր մը սկսեր է ժայթքել։ Սիմավի լեռնէն ժայռեր փրթեր ինկեր են։ Երկրաշարժի ցնցումները կը շարունակուին։

Նախորդ շաբաթ երկրաշարժի ցնցումներ զգացուեր են Օսմանիյէի, Բրիւսլինաի և Միդրովիձաի մէջ։

— Կըսուի թէ Անգլիացիները ծովային զօրքեր և թնդանօթներ իջեցուցեր են Բօվէյդ, Պարսկաստանի ծոցին մէջ։ Ամրոցներ չիներ են հոն որոնց վրայ կը ծածանի անգլիական դրօշակը։ Բ.Դուռն այդ նկատմամբ բողոքեց կ.Պոլսի անգլիական դեսպանատան և Լոնտոն Արտաքին գործերի նախարարութեան։

— Եւմէնի ապստամբապետ իմամ Մահմուտ պին Սալիհ նաւակ մը ղրկեր է Մէքքէի շէրիֆին. այդ նաւակով ինքզինք օրինաւոր խալիֆա (Մուհամմէտի յաջորդ) կը հրատարակէ։ Թիւրք կառավարութիւնը չիճազի բերդապահ զօրքերն աւելցուց։ Մի քանի օրէ ի վեր, կըսէ կ.պոլսէն մայիս 14ին տրուած հեռագիր մը, զինադադար մը կնքուած է ապստամբապետներուն հետ, որի համեմատներկայ կացութիւնը պիտի տևէ զինադուլի միջոցին և պիտի թողատրուի Մէնաշա քաղաքի պարէնաւորման որ Թիւրքերուն ձեռքը կը գտնուի։

Շատ կրնաստի լեռ եգիպտոսի խոտիվը մօտ տեսներ կ. պոլիս պիտի գայ, սուլդանի կողմէն հրաւիրուելով արաբական լանդրին համար։

## ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Երկրագործական համագումարին ժողովի բացումը պիտի լինի Հռոմի մէջ, մայիս 21ին, Իտալիոյ թագաւորին նախագահութեամբը։ Եգիպտական կառավարութեան կողմէն իբրև պատուիրակ ներկայ պիտի գտնուի վսեմ. Պօղոս փաշա Նուպար։

— Պարսկաստանի մայրաքաղաքէն կը հաղորդեն թէ Թէհրանի երեսելի վաճառականները վախնալով որ Տէրութեան հարկահաւաքները սաստիկ կը հարստահարեն զիրենք Շահի բացակայութեան միջոցին, որ Եւրոպա կուգայ այժմ, փախեր ապաստաներ են Ապտիւլահիմ սուրբ քաղաքը որ Թէհրանէն 11 հազարամէտր հեռուն է։ Գահաժառանգ իշխանն որ Դավրէժէն գնացած է Թէհրան, իր հօրբացակայութեան միջոցին տեղակալելու համար, յանդիմաներ է զանոնք վերադարձունել տալ և համոզել որ վերսկսին իրենց գործերու։ Այս պատճառով չուկաները փակ մնացեր են հինգ օր։

## ԳԱՆՈՒԱՅՈՒՄՆԵՐ

Թիւմեան Հայրիկի 4 լուսանկարներն որոնք հանուած են երբ «Արծիւ վասպուրականի» թերթը կը հրատարակէր 1854ին, երբ կ. պոլսի պատրիարք էր 1869ին, երբ ազատուած կը մնար Երուսաղէմ 1891ին և երբ կաթողիկոս ընտրուեցաւ 1892ին։ Զորսը մէկտեղ գետեղուած են 60 հարիւրորդամէտր բարձրութեամբ և 46 հարիւրորդամէտր լայնութեամբ ընտիր թանձրաքարտի վրայ ուր նկարուած են նաև վանի վարագի, Մուշի Ս. կարապետի, Երուսաղէմի Ս. Յակոբի և Լիմիածնի Մայր-Աթոռի վանքերը և արձանագրուած են Թիւմեան Հայրիկի գրած ու հրատարակած գիրքերի անունները։

Այս պատկեր հրատարակած է վանի Յուսումնասիրաց ընկերութիւնը. հետևապէս գայն գնողը թէ՛ մեր ամենասիրելի Հայրիկի 4 տարբեր ժամանակների լուսանկարները կունենայ և թէ՛ վանի կրթական գործի օգնութեան գանձանակին մէջ ինքզինք լումայ մը ձգած կը լինի։

Գինն է 20 սէնթ (1 ֆրանգ)։ Պահուած ծրարով 25 սէնթ։ Ստանալու համար դիմել այս հասցէի.

Educational Ass'n of Van
91, Fifth St.
Chelsea Mass. (Etats-Unis d'Amérique)

Արմենիայի խմբագրատան մէջ ծախու կը գտնուին, ի միջի այլոց, և հետևեալ գիրքերն որոնց առջեւ նշանակուած գիներին մէջ հաշուուած է նաև զրկելու փոստի ծախքը։

Ծրարները ապահովագրուած (recommandé-registered) ստանալ ուզողները պէտք է որ ամեն մէկ ծրարի (մինչեւ 2 քիլօ) համար 25 սանթիմ ապահովագրութեան ծախքը վճարեն։

## ԾԱԽՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

### ՄԻ ՊՈՒԼԿԱՐ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ
(ՋԱԲԱՐԻԱ ՍԹՈՒԱՆՈՎ)

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ
ՄԵՐՏԻՔ ՓՈՓՈՒՆԳԱԼԵԱՆ
1894

1 ֆրանգ և 40 սանթիմ։

Տարածելու համար մեծ քանակութեամբ առնողներին 25 % զեղչ կը լինի։

(Պարսկաստանի Հայերին համար 1 ֆրանգ է։

### ՇԷՔՍՔԻՐԻ ՀԱՄԼԻԴԸ

Շէքսքիրի ՀԱՄԼԻԴԸ որ արևմտեան աշխարհաբար լեզուով Հայերէնի թարգմանած է քալ անգլիագէտ Տիար Գարեգին Ց. Փափազեան, կարելի է ստանալ նաև Արմենիայի խմբագրատունէն։

Տպագրուած է վիէննաի Մխիթարեանց տպարանը, մաքուր թղթի վրայ և ունի մեծ ութածալ դիրքով 183+իգ երես։

Գինն է 2 ֆրանգ և 50 սանթիմ։

Լոնտոնեան. Նոր Բառգիրք Պատկերազարդ Ֆրանսահայ, Երկու խոշոր հատորներ, մանրատառ և եռասիւն (ամէն մէկ սիւնը 73 տող), որոնց Ա.ը 1061 և Բ.ը 816 երեսներէ կը բաղկանայ։ Ամէն մէկ բառի առջև անոր համապատասխան հայերէն բառերը գրուելէ զատ՝ անոր զանազան առումներ և գործածութեան ոճեր ալ մանրամասնօրէն բացատրուած են։ Շատ բառերի (կենդանիներ, գործիքներ եայլն) առջև գրուած են նաև անոնց պատկերները, աւելի որոշ կերպով նկատելու համար զանոնք։ Ֆրանսերէն լեզուով զբաղողներին դիւրութիւն մը ընծայելու նպատակով՝ սոյն Բառգրքի աշխատասիրողը, Բարձր. Իշխան Լուսինեան, որ ոչ մի չահ չակնկալեր անկէ, երկու հատորին միանգամայն գին նշանակած է 25 ֆր.

Լոնտոնեան. Բառարան Հայերէնէ Գաղղիերէն (Հայերէն չատ ոճերի և ասացուածքների ֆրանսերէն թարգմանութիւններն ալ դրուած են)։ Բ տպագր. Շքեղ կազմով։ 15 ֆր.

### ՀԱՑ ԼՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱՑ (1794–1894) ՅՈՒԲԵԼԻՆԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Հայ ազգին մէջ լրագրի սկզբնաւորութեան դարադարձին առթով 1894 Յունուարին հրատարակուած այս միածալ դիրքով և լուսատիպ (phototypique) չքեղ պատկերի մեծութիւնն է 50×35 հարիւրորդամէթր և տպուած է 70×45 հարիւրորդամէթր քարտոնի (carton) վրայ այլ և այլ բնագրով։ Մէկտեղը գրուած է Հայ լրագրութեան հիմնադրին, Տ. Յարութիւն ՔՀՆ. Շմաւոնեանի, պատկերը և բոլորտիքը՝ 1894ին Հայերէն լեզուով հրատարակուող բոլոր լրագիրները, անոնց գրեթէ ամենքի խմբագրապետների պատկերներովը։

Գինն է 4 ֆրանք, ճանապարհածախքը մէկտեղ հաշուած. իսկ Պարսկաստանի համար 2 ֆրանք և 50 սանթիմ։

* * *

Գալէմքեարեան Հ. Գ. — Պատմութիւն Հայ լրագրութեան ի սկզբանէ մինչև մեր ժամանակը. Հատոր Ա. 1794–1860։ Մէկ լուսատիպ պատկերով։ Գինն է, ճանապարհածախքովը մէկտեղ, 2 ֆր. և 50 սնթմ.։

Վերոգրեալ թէ՛ պատկերը և թէ՛ գիրքը կարելի է ստանալ Արմենիաի խմբագրատունէն, արժէքը կանխիկ ղրկելով։

SETH. J. MESROVP. History of the Armenians in India (From the earliest times of the present day).
5 fr. 50

## ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐ

(Կ. ՊՕԼՍՈՑ ՀԱՅՈՑ ԿԵԱՆՔԷՆ ԱՒՆՈՒԱ
ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԴՐՊՑ ԶԳԱՑԱՑՈՒԹԻՒՆ

Այս հետաքրքրաշարժ գրուած ներկայացունէ ընտանեկան պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի անարատ մի հայր իւր ապականուած վարքուբարքով որդւոյ ներքի պատճառ դարձած է և վերջին ինք ալ իւր որդու ձեռքէ սպանուած և անհետացած է խարհէ։ Գինն 1 ֆրանգ։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Մ. Փորթուգալեանի հրատարակած գիրքերին վրայ մանաւանդ կը լինի Պարսկաստանի Հայերին ժար որոնց կը ղրկուի փակագծի նշանակուած գիներուն։

Ա. ՀԱՑ ԴԻՒՑԱԶՆՈՒՀԻ ՄԸ (Սպառած)
Բ. ՀԱՑ ԳԻՒՂԱՑԻ »
Գ. ՍԱՂՄՈՍ ԻՍՐԱՑԵԼԻ »
Դ. ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԼՂԱՐԻՈՑ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ (Սպառած)
Ե. ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ.— »
Զ. ԳԱՄԱՌ ՔԱՔԻՒՂ — ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ յետ այբուբենից ուսուցուցանող (Սպառած)
Է. ԼԻՆՉԻ ՕՐԷՆՔԸ ՏԱՃԿԱՀԱՑԱՍՏԱՆԻ (Սպառած)
Ը. ԹԻՒՐՔԻԱՅ ՀԱՑԵՐՆ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ՑԻՆԵՐ (Թիւրքիոյ Հայերին և իրենց ազգերի վրայ վիճակագրական և ցեղագրական ամփոփ և ընդարձակ տեղեկութիւններ պարունակէ։ Թիւրքահայաստանի մէկ նահանգ այլ և այլ ազգերէ բնակիչներու Թուին բազդատական մէկ ցուցակ ալ կցուած է առաջին վերջին 50 սանթիմ (35 սանթիմ)։
Թ. «ԱՐՄԷՆԻԱ»Ի ՑՈՒՇԱՐԱՐ (Արմենիոյ տարեշրջանի թիւերը այժմ բոլորին ապառած և միեւնոյն ժամանակ չատերի հետաքրքրութեան առարկայ դարձած լինելով, այդ չորս տարիներու Պօղոս Փորթուգալեանի գրած առաջնորդողները գէթ 30ի չափ ուշադրութեան արժանի համարուած են Ցուցարարի մէջ որ ութ դիրքով 124 երեսներէ կը բաղկանայ (1 ֆրանք)։ 1 ֆր. 40 սանթիմ։
Ժ. ՎՐԷԺ (Պուլկարիոյ մէջ Թիւրքերուն արած բարբարոսութիւններէն մի քի պատկեր կը ներկայացունէ և կուտայ թէ Պուլկարներն ի՛նչպիսի չոգնութիւն գի՛ած են իրենց վրէժ առնելու համար)։ (15 սանթիմ), 20 սանթիմ։
ԺԱ. ԹՈՄԱՍ ՌՈՑՈՒԻՒ (Ցունաստանի Թիւրքերուն արած բարբարոսութիւններէն ներքին մի փոքրիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց կուտայ թէ Ցունաստանի միջոցներէ դիմած են իրենց վրէժ լուծելու համար), (Ց,15սանթիմ), 20 սանթիմ։

ՅՆՕՐԷՆ—ԽՄԲԱԳԻՐ
Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՄԱՐՍԷԼ
Imprimerie du Midi
Le Gérant : François CARRIER
Marseille. — Imprimerie du Midi